

Dnr M 2014/3

Göteborgs miljövetenskapliga centrum (GMV) Utbildningsnämnden
/ Barbro Robertsson

Slutrapport från projektet "Webbaserad verktygslåda som stöd vid implementering av hållbar utbildning i grundutbildningen"

BAKGRUND

Tillägget i högskolelagen om hållbar utveckling i högskolornas verksamhet trädde i kraft 2006. Vid Göteborgs universitet fick då samtliga fakulteter vid Göteborgs universitet i uppdrag att utarbeta planer för hur integrering av hållbar utveckling (HU) skulle kunna genomföras inom grundutbildningen. Under 2007 fick fakulteterna i uppdrag att genomföra sina planer för integreringen.

Vid Sahlgrenska akademien utsågs en arbetsgrupp med representanter från samtliga program, som under fyra år samverkade för att integrera hållbar utveckling i respektive program. Publicerade årliga [rapporter](#) (2008-2011) visar hur utvecklingen fortskred.

Under hösten 2012 vände sig Sahlgrenska akademins ledning till GMV med uppdraget att utveckla en webbaserad resurs för lärare i arbetet med integrering av HU i utbildning. Man beslöt då att utveckla en webbaserad "verktygslåda". Innehållet i denna byggde på material och resurser som samlats in under de tidigare fyra åren tillsammans med nya dokument och länkar inom olika områden/teman relevanta för hälsovetenskaper och hållbar utveckling. Materialet utgjordes av introduktionstext till respektive tema, förslag till lärandemål, förslag till lärandeaktiviteter och resurser i form av litteratur, filmer, länkar och tips om forskare/lärare/kontaktpersoner vid universitetet.

Plattformen LibGuides, som är en del av universitetsbibliotekets webbresurser, valdes, förordad av Universitetsbiblioteket och IT-fakulteten. Sahlgrenska akademins verktygslåda lanserades i december 2013. Universitetets utbildningsnämnd följde arbetet med akademins verktygslåda och uppdrog åt GMV att fortsätta och utveckla liknande verktygslådor för samtliga fakulteter i samråd med respektive fakultet.

Med start 2014 drevs ett projekt för "fakultetsanpassad, webbaserad verktygslåda till stöd för lärande för hållbar utveckling vid Göteborgs universitet". Projektet leddes av en styrgrupp bestående av utbildningsnämndens ordförande Mette Sandoff, utbildningsnämndens vice

ordförande och prodekan vid utbildningsvetenskapliga fakulteten Britt-Marie Apelgren, GMV:s föreståndare Katarina Gårdfeldt och universitetets miljöchef Eddi Omrcen. Under projektledning av Tobias Pettersson utsågs en projektgrupp vid GMV bestående av Barbro Robertsson, Ulf Andersson och Dan Strömberg.

Enligt projektdirektivet skulle projektet "bidra till att ESD-området inom GU (vidare)utvecklas i utbildning inom samtliga fakultetsområden". Varje fakultet skulle utse en person "med god kännedom om fakultetens utbildningsutbud samt vara ledamot i något av fakultetens ledningsorgan" i ledande funktion på fakulteten som representant och kontaktperson med uppdrag att samordna utvecklingen på respektive fakultet. Projektgruppen skulle i dialog med respektive fakultet utveckla en verktygslåda för fakulteten under 2014 och GMV skulle därefter bistå med underhåll fram t.o.m. februari 2017.

PROJEKTET 2014-16

Under 2014 genomfördes styrgruppsmöten, fakultetsrepresentantsmöten, möten med enskilda fakultetsföreträdare samt nio bredare presentationer av projektet innanför och utanför universitetet. Handelshögskolan lämnade under året förslag på teman till sin verktygslåda, vilka överensstämde med de "hållbarhetsdimensioner" som identifierats för utbildningen vid Handelshögskolan. Arbetet med att fylla de olika temana med materiel påbörjades av projektgruppen i samarbete med respektive temaansvariga på Handelshögskolan.

Då övriga fakulteter kommit olika långt och hade olika organisation för det interna arbetet med integrering av hållbar utveckling i utbildningen kom arbetet under 2014 dels att innebära information om projektet och dels försök att rent allmänt organisera och påskynda arbetet med hållbar utveckling i utbildningen (ESD) vid samtliga fakulteter. Samtidigt med detta arbete utvecklades de [allmänna gemensamma websidorna](#) för verktygslådan.

Sahlgrenska akademien, som redan hade sin fakultetsanpassade verktygslåda, deltog med fakultetsrepresentant vid gemensamma möten. Deras konkreta arbete med verktygslådan kom att innebära förankring och att få igång lärarnas användning av verktygslådan på fakulteten.

Vid de gemensamma fakultetsrepresentantsmötena i det GU-övergripande verktygslådeprojektet diskuterades vilken organisation som fanns på respektive fakultet och vilken organisation som vore önskvärd för arbetet. Olika synpunkter på verktygslådan roll och vad en fakultetsanpassning kunde betyda framfördes och diskuterades. Några ville ha en verktygslåda som skulle innehålla aspekter som fanns inom det egna fältet, t.ex. samhällsvetenskapliga aspekter på hållbar utveckling i den samhällsvetenskapliga verktygslådan, medan andra önskade en verktygslåda med innehåll som skulle komplettera det egna området, t.ex. att en naturvetenskaplig verktygslåda behövde innehålla samhällsvetenskapliga aspekter på hållbar utveckling. Även förslag på att materialet kanske i första hand skulle vända sig till studenter framfördes och diskuterades. Fakultetsrepresentanterna var generellt positiva till att på detta universitetsövergripande sätt diskutera hur integreringen av hållbar utveckling i utbildningen kunde vidareutvecklas.

I slutet av 2014 kunde styrgruppen konstatera att ingen ytterligare fakultet hade lämnat några förslag på teman och innehåll i en fakultetsanpassad verktygslåda. Då beslutades att projektgruppen skulle utveckla en mer generell verktygslåda utifrån Sahlgrenska akademins redan färdigställda verktygslåda och därefter lämna denna till fakulteterna, som med den som grund skulle fakultetsanpassa innehållet. Uppdraget som projektledare övergick till Barbro Robertsson vid årsskiftet till 2015. I april 2015 lanserades en generell verktygslåda med ett upplägg och innehåll som delvis hämtats från Sahlgrenska akademins verktygslåda, men som kompletterats med såväl nya teman som en mängd länkar och internationella resurser för vart

och ett av de valda temana. Under fakultetsetiketterna på verktygslådans [förstasida på Libguides](#) lades denna verktygslåda ut för var och en av fakulteterna.

Under 2015 fortsatte möten med gruppen av fakultetsrepresentanter samt med enskilda och grupper av företrädare för enskilda fakulteter. Utbildningsvetenskapliga fakulteten (UFS) tog sig an sin verktygslåda genom att lägga över relevant material och komplettera detta till plattformen InfoGlue i Medarbetarportalen, som är den interna webbtjänst som fakultetens lärare främst använder vid utveckling av utbildningen.

Under hösten 2015 genomfördes vid GMV tre välbesökta workshoppar, där totalt ca 30 lärare från olika fakulteter under en halvdag dels fick en introduktion till begreppet hållbar utveckling och till verktygslådan och dels fick möjlighet att under handledning använda verktygslådan i arbetet med en egen kursplan. Utvärderingen visade att det uppfattades mycket positivt att inför arbetet med integrering av hållbar utveckling i utbildningen få en muntlig introduktion, möta personer från andra fakulteter, samarbeta med personer från egen fakultet samt ge sig tiden att söka material till den egna kursen.

Under 2016 fortsatte såväl styrgruppsmöten som fakultetsrepresentantmöten. Fokus låg då mera på att fakulteterna själva skulle genomföra egna aktiviteter i anslutning till verktygslådan. Några fakulteter organiserade och genomförde då egna workshoppar med stöd från projektledaren. Särskilt vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten och Sahlgrenska akademien var uppslutningen och aktiviteten stor vid deras respektive workshop. Nu efterfrågades också information om och stöd vid hållbarhetsmärkning av kurser och program. Totalt genomförde projektledaren ca 25 möten under året runt om på universitetet med enskilda, ledningsgrupper eller grupper av lärare och andra anställda vid fakulteter och institutioner för att informera om och diskutera såväl allmänt om integrering av hållbar utveckling i utbildningen som verktygslådan och hållbarhetsmärkningen av kurser och program.

FAKULTETERNAS FORTSATTA ARBETE

Även andra aktiviteter för integrering av hållbar utveckling i utbildningen startade eller vidareutvecklades under 2016. Konstnärliga fakulteten samlade några forskare för att tillsammans arbeta för integrering av hållbar utveckling i utbildningen. Man fick också en egen inloggning för att själva tillföra material till verktygslådan.

Vid Humanistiska fakulteten presenterades och diskuterades verktygslådan vid ett internt fakultetsövergripande pedagogiskt seminarium för lärare. Även där övertog fakulteten det praktiska arbetet med att lägga in material i verktygslådan. På fakulteten startade också nätverket Grön Humaniora med forskare och lärare från såväl humanistiska fakultetens olika institutioner som från konstnärliga fakulteten.

Vid Samhällsvetenskapliga fakulteten utvecklades i Medarbetarportalens plattform InfoGlue en egen verktygslåda eller snarare "ett flerdimensionellt begreppsramverk för hållbar utveckling som lärare vid fakulteten skall kunna ta hjälp av i sitt arbete med att integrera olika dimensioner av hållbar utveckling i sina kurser".

Vid Sahlgrenska akademien arbetade fortsatt en grupp av lärarrepresentanter med begreppet Planetary Health, "människors hälsa i relation till planetens hälsa, varpå människors hälsa beror", som man också vill ha in i verktygslådan. Utbildningsvetenskapliga fakultetens överflyttning och fakultetsanpassning av materialet i verktygslådan till fakultetens egna utbildningssidor i Medarbetarportalen slutfördes.

Naturvetenskapliga fakulteten inventerade samtliga program och kurser för inslag om hållbar utveckling och planerade för flera workshoppar med lärare. Fakulteten utsåg en person att hantera verktygslådan praktiskt och att genomföra inventeringen.

Handelshögskolan fortsatte sitt arbete med att öka hållbarhetsinslag i kurser, program och med att utveckla de för studenterna obligatoriska Sustainability Days. En del av alla dessa aktiviteter kan ha påverkats av arbetet runt verktygslådan, andra skulle säkert ha genomförts ändå och kanske t.o.m. har påverkat arbetet med verktygslådan.

I allt större utsträckning har på många håll på universitetet arbetet med hållbarhetsmärknigen av kurser och program integrerats i diskussionerna om verktygslådan. Temat vid rektors strategimöte i oktober 2016 var "Det hållbara universitetet", där bl.a. såväl verktygslådeprojektet som hållbarhetsmärknigen av kurser och program presenterades för och diskuterades av universitetets ledningsråd och prefekter.

OMVÄRLDEN

Även utanför universitetet har en rad omfattande initiativ tagits internationellt och nationellt inom hållbar utveckling under de senaste åren, vilket troligen har påverkat den interna aktiviteten för hållbar utveckling i utbildningen i positiv riktning. För att nämna några sådana så antog under hösten 2016 världens länder de 17 globala målen för hållbar utveckling, Agenda 2030, som utvecklats inom FN. Såväl företag som offentlig verksamhet i Sverige har tagit sig an dessa mål för att integrera dem i sin verksamhet. Det globala klimatavtalet, som världens länder enades om i Paris vid FN:s klimatmöte COP21 i slutet av 2015, fick också stor uppmärksamhet. När det gäller utbildning för hållbar utveckling så antogs redan i slutet på 2014 vid FN's världskonferens för ESD, där Sverige deltog, agendan Global Action Programme on Education for Sustainable Development, som fortsätter det internationella arbetet med ESD efter dekaderna för utbildning för hållbar utveckling, DESD, som genomfördes under 2005-2014. Ännu har dock inte några politiska beslut tagits i Sverige inom ramen för detta. Dock fick universitetskanslersämbetet (UKÄ) under våren 2016 uppdraget av regeringen att utvärdera svenska universitets och högskolors arbete med hållbar utveckling i utbildningen, ett arbete som pågår nu. Sannolikt har denna utvärdering påverkat ESD-aktiviteten också vid Göteborgs universitet alltsedan UKÄ annonserade planerna under våren och högskoleministern i samband med det nämnde Göteborgs universitet och den hållbarhetsmärkning av utbildningen som finns här.

SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

Verktygslådeprojektet har således drivits i sin fakultetsöverskridande form under tre år, 2014-2016. Resultatet är konkret en webbresurs med en omfattande kunskapsbank, vars innehåll till viss del är anpassad till respektive fakultet. Det är mycket osäkert om och i så fall hur mycket denna webbresurs verkligen används av lärare ute i verksamheten. Mätningen av användningen har inte utförts och är kanske inte heller något avgörande mått för att bedöma verktygslådeprojektets eventuella framgångar/positiva resultat. Materialet finns på plats öppet för alla att ta del av och använda även i fortsättningen och i andra sammanhang. I den mån fakulteterna framöver inte uppdaterar webbsidorna bör man nog överväga att hantera materialet på något annat sätt. Men projektet som helhet har sannolikt bidragit till arbetet med integrering av hållbar utveckling i universitets utbildningar på flera andra sätt.

Genom styrningen från utbildningsnämnden via projektets styrgrupp har fakulteterna uppmanats till flera konkreta steg i arbetet med ESD, såsom att utse ansvariga personer, som ålagts att delta i fakultetsöverskridande möten om ESD, föra en dialog med projektgruppen, presentera projektet för medarbetare, uppmana egna lärare till deltagande i workshoppar, själva ordna informationsmöten och workshoppar på fakulteten, initiera aktiviteter och flera gånger årligen rapportera utvecklingen inom området. Kraven på aktiviteter inom ESD har

förstås också kommit från andra håll t.ex. genom miljöledningssystemet, hållbarhetsmärknigen av kurser och program samt utifrån samhälleliga och globala förväntningar, vilket gör det omöjligt att utse verktygslådeprojektet som ensamt ansvarig för de framsteg som gjorts under åren.

Verktygslådeprojektet har dock också inneburit nya möjligheter för fakulteter och enskilda ledare och lärare. Projektets utsedda fakultetsrepresentanter uttryckte sin uppskattning för att kontinuerligt ha fått information om det globala, nationella och lokala arbetet med ESD samt möjlighet att tillsammans med representanter från andra fakulteter få diskutera hur detta kan omsättas på universitetet. Man vill gärna fortsätta att mötas även efter att verktygslådeprojektet avslutats. Fakulteter och institutioner har också genom projektet fått förutom tillgång till en omfattande kunskapsbank också fått tillgång till stöd i arbetet genom att resurser funnits så att projektledningen har kunnat delta i fakulteternas interna workshoppar och lärar- och personalmöten för att informera om och diskutera ESD med enskilda och grupper av lärare. Efterfrågan på hur arbetet med hållbarhetsmärknigen av kurser och program samt arbetet med FN's globala mål kan integreras i arbetet med verktygslådan har också kunnat mötas.

Under projektets gång har projektledaren kontinuerligt rapporterat till projektets styrgrupp om utvecklingen vid fakulteterna, såsom denna beskrivits av fakultetsrepresentanterna. En del av rapporteringen har skett i form av en tabell där man med hjälp av färgerna grönt, gult och rött får en överblick över hur respektive fakultet genomfört de aktiviteter de uppmanats till i projektet. Till denna rapport bifogas den senast uppdaterade tabellen.

Projektet har också årligen avrapporterats till Utbildningsnämnden, som också bedömt att arbetet med verktygslådan fungerat väl som drivkraft i integreringen av hållbar utveckling i utbildningen. Vid föregående års genomgång blev det också tydligt att fakulteterna själva ville ta ansvar över respektive verktygslåda när projektet avslutas i februari 2017.

NÅGRA REFLEKTIONER

- Det fortsatta arbetet med verktygslådorna vilar nu på fakulteternas eget ansvar. Samtidigt har GMV i enlighet med GU's handlingsplan ett fortsatt samordnande och stödjande uppdrag för integreringen av hållbar utveckling och verktygslådorna vid universitetet. Fakultetsrepresentanterna som konkret varit delaktiga i projektet vill fortsätta att träffas och utbyta erfarenhet och resurser. En utmaning kan vara att skapa ett forum för universitetsövergripande erfarenhetsutbyte och utvecklingsarbete med inspel från omvärlden när gäller ESD.
- Det tvärvetenskapliga perspektivet och utvecklandet av nya pedagogiska metoder i lärande för hållbar utveckling har också blivit allt tydligare i pedagogisk forskning och i det internationella arbetet inom ESD under de senaste åren. Erfarenheter av detta behöver fortsatt diskuteras och verktygslådan behöver stärkas inom det området.
- För att ytterligare integrera hållbarhetsmärknigen i verktygslådan skulle den lathund för att arbeta med märknigen, som föreslås i rapporten om hållbarhetsmärknigen lämpligen kunna placeras i verktygslådan.

Tabell. **UPPDATERAD** SAMMANFATTNING AV LÄGET PÅ FAKULTETERNA I VERKTYGSLÅDEPROJEKTET dec 2016

Fakultet/ LUN	Organisation ESD-arbetet vid fakulteten	Konkret användning av verktygslådan (VL) i utveckling av utbildning	Fakultetsanpassning gjord	Planerad workshop (WS) för lärare	Kommentar
SA	Nätverksgrupp med en representant från varje institution under ledning av Mats Sandberg	VL utvecklas på förslag från representanter i samverkan med GMV. Flera lärare deltog i GMV's workshopar	Ja Men ingen egen inloggning	Workshop genomförd 11 maj med 21 deltagare – stort engagemang och kreativitet Dietistprogrammet fick en presentation på personaldagar i aug -16	Grupp arbetar aktivt med material till Planetary Health. Oklart hur VL används.
Handels	HRHU	Man har kompletterat material i samverkan med GMV, men just nu ingen känd aktivitet.	Ja, men ingen egen inlog.	Nej – i dagsläget har man andra aktiviteter för lärarkollegiet inom HU	Handels eget ansvar
Humfak	Fakultetsgemensam seminarieserie samt Nätverket Grön Humaniora + Utveckling av kurser	Kompletterat med eget material för specifika kurser	Egen inloggning Tillför material själva	Eget ”fortbildningstillfälle i HU den 11 maj” då bl.a. VL presenteras. Ev. WS under hösten	Oklart om man jobbat vidare med WS
Samfak	Utvecklar ”begreppsram” för hållbar utveckling, förankras på fakulteten	Utvecklar egen verktygslåda utifrån egen begreppsram – kopplingen till GU-gemensamma materialet oklar	Pågående utveckling av egna webbsidor för ESD	Tid bestämd till 18 mars – ställdes in	Mycket spännande ”begreppsram”
Konst	Fakultetsövergripande samverkan inom forskning (och utbildning) för HU – HDK genomgång av kurser	Flera lärare deltog i GMV's workshopar (WS)	Egen inloggning Tillför material själva	Workshop el. liknande planerad till nov -16	Intresse finns för egen aktivitet, forskargrupp startat
IT	Intresse har uttalats från prefekträdet där också utbildningsansvarig deltar	Nej	Nej	Projektledningen har haft möte med prefektråd – man diskuterade eventuell workshop i höst	Inget rapporterat
Natfak	Person utsedd som arbetar med fakultetsanpassning av verktygslåda i kontakt med kursansvariga	Fakultetsanpassning pågår, lärare har deltagit i WS	Egen inloggning Tillför material själva	Möte för lärare med VL som referens. Planerar för ett par WS 2016-17	Genomfört inventering av kursplaner och lärandemål
UFS	Har ansvariga som arbetar konkret med VL – visas upp vid personaldag	Flyttat över relevant lädimnehåll till Medarbetarportalen.	Ja	WS genomförd 22 juni med aktivt arbete.	Vid personaldag i okt. visades VL upp.
LUN	Ingår i strategin som avrapporteras + strimma i ämneslärarutbildningen	Nej, men lärarutbildare deltog i GMV's workshopar	Nej – skall inte hellert göras	Nej, lärarutbildare kan delta vid andra fakulteters WS	Lärare önskar mer aktivitet än strimman i ämneslärarprogrammet